

A photograph of yellow iris flowers in a forest. The flowers are in the foreground, with long green leaves. The background is a blurred forest with sunlight filtering through the trees.

RINDI

Nr 3 • 2003

RINDI

TIDSKRIFT FÖR GOTLÄNSK BOTANIK

Årgång 23 • 2003 • Nr 3

Tidskriften ges ut av Gotlands Botaniska Förening

Redaktion: Gun Ingmansson, Vinkelgatan 2 b, 621 49 Visby
Bo Göran Johansson, Vall, Levide 508, 621 93 Visby
Marita Westerlind, Skolan, Grötlingbo, 620 11 Havdhem
Karin Wågström, Furubjers, 620 33 Tingstäde

Rindi erhåller du antingen genom att bli medlem i Gotlands Botaniska Förening (att bli medlem kostar 125 kr/år för den som bor i Sverige, 200 kr/år för den som bor i utlandet och inte betalar genom svenskt postgiro) eller genom att prenumerera (samma pris som för medlemskap). Familjemedlem betalar 25 kr/år. Studerande betalar 60 kr/år.

Föreningens postgiro är 68 36 66-2. (OBS! Betalning med check accepteras ej!)

Adressen är: Gotlands Botaniska Förening, c/o Elsa Bohus Jensen, Irisdalsgatan 14, 621 42 Visby.

Gotlands Botaniska Förening

är en ideell sammanslutning som har som ändamål att verka för ökad kunskap om Gotlands växter och för bevarandet av en rik flora på ön. Föreningen vill också bland allmänheten sprida intresse för botanik och naturskydd.

Dessa mål söker föreningen förverkliga bl.a. genom att verka för utforskandet av Gotlands flora, att biträda myndigheter och organisationer i behandlingen av botaniskt betydelsefulla naturskyddsfrågor, att utge tidskriften Rindi och även på annat sätt informera om och propagera för sin verksamhet och sina åsikter samt genom att arrangera exkursioner och sammankomster.

Styrelse

Ordf.	Jörgen Petersson, Humlegårdsvägen 18, 621 46 Visby	tel 0498-21 45 59
V. ordf.	Karin Wågström, Furubjers, 620 33 Tingstäde	tel 0498-27 42 66
Sekr.	Gun Ingmansson, Vinkelgatan 2 b, 621 49 Visby	tel 0498-27 13 43
Kassör	Elsa Bohus Jensen, Irisdalsgatan 14, 621 42 Visby	tel 0498-21 61 92
Övriga	Kerstin Gahne, Bertels 129, Stenkumla, 621 95 Visby	tel 0498-26 21 44
	Bo Göran Johansson, Vall, Levide 508, 621 93 Visby	tel 0498-26 62 04
	Fabian Mebus, Skogs, Vall, 621 93 Visby	tel 0498-21 36 03
	Barbro Pettersson, Sigdes, Burs, 620 13 Stånga	tel 0498-48 30 04

Omslagsbilden: Svärdsilja, *Iris pseudacorus*, vid Pankar i Grötlingbo. Foto: M. Westerlind 2000.

Nyheter i Gotlands flora 2002

JÖRGEN PETERSSON

Under denna titel presenteras de växter, som är nya för Gotland. Vidare anges nyfunna lokaler för öns sällsyntaste och mest hotade kärlväxter. Dessutom ges en historisk tillbakablick liksom en översikt av den behandlade artens status i senare tid.

För Gotland nya växtfynd samt lokaler för öns sällsynta och hotade arter kan inrapporteras till artikelförfattaren eller till Bo Göran Johansson. De hotade arterna kan med fördel även rapporteras till Kerstin Gahne eller Karin Wågström, vilka ansvarar för floraväktararbetet på Gotland. Främst önskar vi få in uppgifter om de arter, som markerats med “-” i artlistan i Rindi nr 3 1994, d.v.s. arter med högst tio fynd sedan 1983. Vi är även tacksamma om vi får in rapporter gällande de arter, som är medtagna på ArtDatabankens rödlista över hotade arter i Sverige (Gärdenfors (red.) 2000).

Namnsock samt ordningsföljden för arterna överensstämmer med ”Förteckning över svenska kärlväxter” (Karlsson 1997). För de arter som hittills ingår i Flora Nordica 1 och 2 (Jonsell (red.) 2000, 2001) gäller detta verk. De latinska namnen är kursiverade. I lokalangivelserna är sockennamnen kursiverade. Belägg i herbarier betecknas som följer: Göteborg (GB), Lund (LD), Riksmuseets herbarium i Stockholm (S), Uppsala fyttoteket (UPS), Visby (VI).

Mjältbräken, *Asplenium ceterach*

Årets mest överraskande och roligaste fynd. Ett mindre bestånd hittades på en liten kalkkulle inom Danbo naturreservat, *Gammelgarn* (Lars-Åke Pettersson). På fyndplatsen finns en centralt placerad tät rugge med knappt 100 blad. Antalet exemplar bedöms vara minst fem, men är omöjligt att säkert fastställa utan att skada växten. Dessutom satt ett litet exemplar ovanför denna centrala rugge samt två små under densamma.

Den enda tidigare kända naturliga lokalen i Norden (se dock nedan) är belägen på Grogarnsberget i *Östergarn*. Avståndet till denna växtplats från den nyfunna är fågelvägen knappt nio kilometer. Huruvida det nu upptäckta beståndet har spritts från det på Grogarnsberget eller tvärtom, eller från någon utländsk lokal är omöjligt att fastställa. Möjligen kan modern analys med DNA-teknik kasta ljus över detta spörsmål. År 1999 fanns mjältbräken även tillfälligt (?) på en stenmur i Skåne (Olsson 1999 b). Dess ursprung

Mjältbräken, *Asplenium ceterach*, på den nyupptäckta lokalen vid Danbo i Gammelgarn. Foto: J. Petersson, 10 juli 2002.

här är obekant.

Växtens historia på Gotland ges av Petersson (1998). Mjältbräken har i Europa sin utbredning sydväst om en linje från Skottland över Nederländerna till Rumänien och Krimhalvön i Ukraina. Den förekommer vidare i Nordafrika, Turkiet, Mellanöstern, Kaukasus och i bergsområden i Centralasien (Jonsell (red.) 2000). Denna ormbunke är klassad som Akut hotad (CR) i den nationella rödlistan (Gärdenfors (red.) 2000). Mjältbräken är fridlyst.

Dikesskräppa, *Rumex conglomeratus*

På Gotland är dikesskräppan tidigare endast känd från bäcken och stranden vid Kolens kvarn, *Visby* (Petersson 1991). Här har den funnits alltsedan år 1898 (Johansson 1910). En ny växtplats hittades under året i bäcken vid Skansudds fågelskyddsområde inom Brucebo naturreservat, *Visby* (Jörgen Petersson). Sex exemplar kunde inräknas i kanten av bäcken uppströms det lilla vassområdet. Denna lokal ligger 1,4 km nordnordost om bäcken vid Kolens kvarn. Det troligaste är att frön spridits med fåglar till den nya lokalen.

Dikesskräppan är klassad som Starkt hotad (EN) i den nationella rödlistan (Gärdenfors (red.) 2000). Naturliga växtplatser finns i övriga Sverige endast i Skåne (traktvis tämligen

allmän) och västra Blekinge. Artens ursprungliga utbredningsområde sträcker sig från Västeuropa och Medelhavsområdet till Centralasien (Jonsell (red.) 2000).

Skogsskräppa, *Rumex sanguineus*

Denna på Gotland sällsynta art upptäcktes under året växande i skogsbrynet väster om väg 142 vid Brunns i *Grötlingbo* (Marita Westerlind). Vid en lövskogsinventering i *Grötlingbo* 1984 (Nilsson & Olsson 1985) hittades arten inom tre delområden med sammantaget sju växtplatser. Av en karta i materialet kan följande lokaler utläsas: 300 m sydsydost Norrkvie (tre växtplatser), 300 m nordnordväst Kattlunds (här ännu kvar 2001, Bo Göran Johansson), 400 m ostsydost Uddvide samt 500 m väst Sles (två växtplatser). I databasen för Projekt Gotlands Flora finns följande växtlokaler rapporterade: vid Robbjänsån i *Klinte* (Mattias Ivarsson), i ett bryn till en lövskogsdunge 700 m västnordväst Nybro i *Gothem* (Birgitta Gahne) samt på nötkreatursbetad kulturmark 230 m söder om kyrkan i *Rute* (Göran Arnquist). Vid senare besök på växtplatserna i Klinte och Gothem har växten ej kunnat återfinnas (Gun Ingmansson, Bo Göran Johansson).

Skogsskräppan publicerades från Gotland första gången år 1888 (Lénström). Den hade då hittats samma år av J. Agéli och R. Matsson växande i ängar nära kyrkan i *Hablingbo*. Den samlades vid tillfället av Agéli norr om kyrkan (S). På ett belägg av Matsson anges "nedom Prästgården" (UPS). I samma område sågs den senare av Karl Johansson i ängsmark söder och väster om kyrkan (Johansson 1897; samlad 1894 S, UPS). Första belägget på ön togs av S. A. Smedberg i *Follingbo* redan år 1872 (UPS; Johansson 1897).

I Johansson (1897) anges växten även från Norrkvie i *Grötlingbo*, där den insamlades av Reinhold Matsson år 1893 (UPS). Här fanns den kvar 1910 (E. Th. Fries i S) samt möjligen på samma lokal även 1984 (se ovan). Vidare uppges här en växtplats från Gudings i *Vallstena*, där den hittades av O. Olsson och K. Vittberg. Ytterligare en fyndplats finns belagd (E. Th. Fries i S, UPS) från *Grötlingbo*, där skogsskräppan samlades av Fries vid Kattlunds både år 1929 och 1940 (jfr ovan).

Eftersökningar har skett i Hablingbo (Bo Göran Johansson muntl.) men med negativt resultat. Besök på gamla lokaler vore önskvärda för att definiera artens status på Gotland. Den är troligen förbisedd under inventeringarna för Floraprojektet. Skogsskräppan är någorlunda vanlig i södra Skåne samt på västra Öland och enstaka naturliga lokaler finns i kustlandskapen från Bohuslän till Kalmar. Artens ursprungliga utbredning sträcker sig från Västeuropa till norra Iran (Jonsell (red.) 2000).

Smultronmålla, *Chenopodium capitatum*

Dementi! Fyndet publicerat förra året (Petersson 2002) avser bärmålla (se nedan). Misstaget berodde på en sammanblandning av arterna från undertecknads sida. Felaktigheten uppmärksammades av Pertti Uotila, Helsingfors, som med hjälp av den publicerade bilden

bestämde växten till bärmålla. Smultronmålla har därmed ej noterats på Gotland.

Bärmålla, *Chenopodium foliosum*

Ny art för Gotland. Detta fynd har tidigare (Petersson 2002) felaktigt angivits som smultronmålla (se ovan). Denna tidigare odlade växt dök med några exemplar upp i ett trädgårdsland vid Vivlings (f.d. affären) i *Hellvi* (Olle Livén och Titti Svärdshammar). Arten har inte odlats av upptäckarna, som vid denna tidpunkt bodde i huset. Ny kompostjord hade just tillförts trädgårdslandet, varvid frön möjligen kommit med från äldre jord.

I Sverige finns mest äldre fynd, främst under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, då den kom ut från odling. Växten användes som grönsak, eftersom blad och bär utnyttjades samt som prydnadsväxt. På senare år har en viss ökning av fynden noterats.

Smultronmålla härstammar från bergsområden i Himalaya över Mindre Asien till Alperna och Iberiska halvön (Jonsell (red.) 2001).

Rödnarv, *Spergularia rubra*

Ett nytt fynd av denna på Gotland sällsynta lilla nejlikväxt skedde i en uteblomkruka vid f.d. skolan i *Grötlingbo* (Marita Westerlind). Detta utgör enbart det åttonde kända fyndet under de senaste tjugo åren (Petersson 1996, 1997, 1999 a).

Sömntuta, *Eschscholzia californica*

Två exemplar växte på Södra Murgatan i *Visby* (Gun Ingmansson, Jörgen Petersson). Tidigare noterad från Ase i *Lojsta* och Norra kyrkogården i *Visby* (Johansson & Larsson 1996). Även funnen med ett exemplar år 1998 på en liten sophög vid Ölbäck i *Endre* (Erling Jirle, Nils Kjellén, Jörgen Petersson).

Engelsk vallmo, *Meconopsis cambrica*

Odlad växt som spridit sig ut i gatumiljö i *Visby*, dels vid Sankt Hansgatan nära Sankt Hans ruin (Roger Karlsson), dels på Strandgatan (Bo Göran Johansson, Barbro Lindberg). Tidigare noterad 1998 nära den första av årets lokaler vid Björkanderska huset, Sankt Hansgatan (Johansson 1998).

Atlasvallmo, *Papaver atlanticum*, förvildad vid Björngränd i Visby. Foto: B. G. Johansson, 17 september 2000.

Atlasvallmo, *Papaver atlanticum*

Flera exemplar sågs i sprickan mellan gatubeläggningen och en husvägg på Berggränd i Visby (Gun Ingmansson, Jörgen Petersson). Har tidigare noterats i de närliggande kvarteren ovan Kommendantsbacken samt Sankt Michaelsgränd i Visby (Johansson & Larsson 1996, Johansson 1998). Arten verkar alltså vara under spridning i detta område av Visby innerstad.

Tandrot, *Cardamine bulbifera*

En notering från 2001 glömdes bort vid föregående års redovisning. Ett bestånd av denna växt hittades då på en sandås just nordväst om semesterbyn på Sudersand på Fårö (Jörgen Petersson). Tandrot är känd från Fårö sedan tidigare (Hultén 1971, Högström & Fåhraeus 1983, databasen för Projekt Gotlands Flora), där den växer runt åkern öster om Vingardsalvret (känd härifrån sedan 1968) samt i en ek/hassellund 500 m nordväst Stora Gasmora. Avståndet mellan dessa bestånd är som närmast cirka 300 meter.

Nutida lokaler finns även 800 m norr om *Gammelgarvs* kyrka (känd sedan 1970-talet, Petersson 1992) samt på nordöstra sidan av Lilla Karlsö, *Eksta* (Rosén & Wahlenberg 1821). Om de tidigare kända växtplatserna väster om Stora Gasmora räknas som en lokal känner vi i dagsläget enbart till fyra fyndplatser på ön. En tidigare angiven lokal på norra sidan av Torsburgen (Fries 1934) har ej kunnat återfinnas.

Gatkrassing, *Lepidium ruderales*

Ett mindre antal exemplar växte på kalkgrus vid en körväg 300 m sydost om Haukmyr i Hall (Jörgen Petersson). Detta är det femte fyndet de senaste tjugo åren. De övriga föreligger från Visby (två växtplatser), Tjängdarve i Stånga, Norrgårde i Hellvi samt Kappelshamns hamn i Hangvar (Petersson 1993). Denna ruderatmarksart är tidigast inkommen till gotländska hamnar samt till en järnvägsstationer på ön.

Kalkkrassing, *Sisymbrium supinum*

Vid den specialinventering som genomfördes år 2001 hittades arten på 32 lokaler med den uppskattade numerären 35 000 exemplar (Ingmansson & Petersson 2002). År 2002 har en ny rik lokal upptäckts vid Uggarderojr i Rone, där kalkkrassing växer på alvarmarken främst söder om röset. Remarkabelt nog uppmärksammades arten i området först av Caroline Edelstam vid ängs- och betesmarksinventering för Länsstyrelsens räkning och därefter av Mats Thulin vid en semestervistelse i området. Den senare anger: "Det var stora traktorspår över alvaret som var mer eller mindre fullväxta med kalkkrassing och

uppskattade antalet till minst 10 000 och förmodligen runt 15 000 exemplar". Detta utgör alltså den rikaste populationen hittills. En annan rik lokal noterades på en liten hästbetad alvarmark mellan Medebys och Västerbys i *Hall* (Jörgen Petersson). Här inräknades knappt 2000 exemplar i körspår och djurtrampad alvarjord. Med dessa nya växtplatser får vi en siffra på cirka 50 000 exemplar på ön under senare år. Historik, ekologi och hot behandlas i ovanstående artikel.

Sandkrassing, *Teesdalia nudicaulis*

En ytterstrik växtplats hittades inför föreningens vårexkursion på ett sandfält nära stranden 1,5 km sydsydost Djaupmyr, *Östergarn* (Jörgen Petersson). Tusentals nyuppkomna exemplar kunde sedan beskådas av exkursionsdeltagarna några dagar senare. Närmaste kända lokal ligger 400 m mot nordost i *Gammelgarn* (jfr Petersson 1994, 1996).

Luddros, *Rosa sherardii*

En ny växtplats för denna ros upptäcktes nära grinden in till ängt Hulte kruppar i *Hemse* (Gun Ingmansson, Barbro Pettersson). Detta är den elfte och hittills sydligaste lokalen på ön under senare tid.

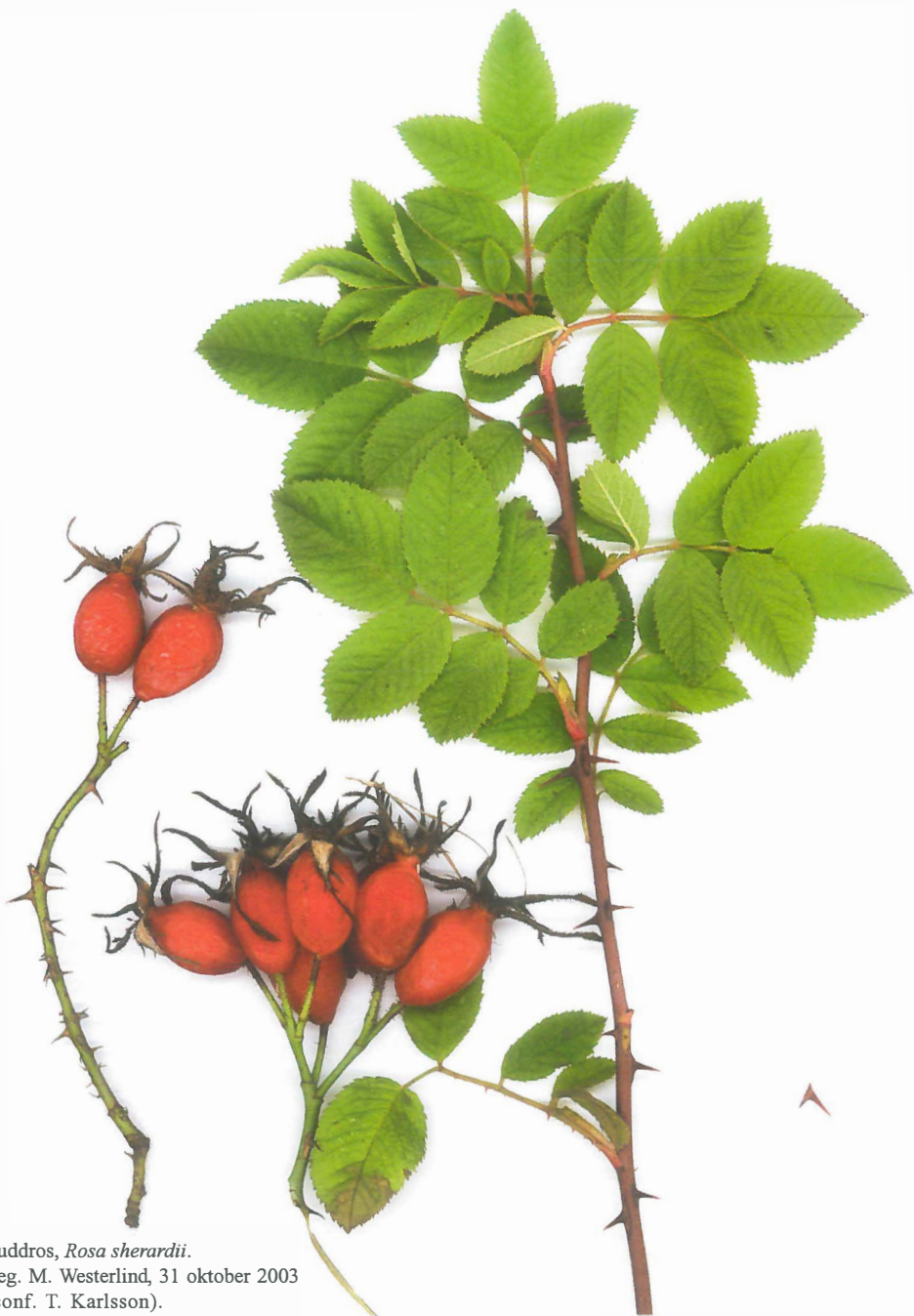
Övriga noteringar finns drygt en kilometer väster om Nabbens fiskeläge i *När*, 600 meter nordväst om Vives samt 400 meter öster om kyrkan i *Sanda*, vägkant 200 m in på vägen mot Vellarve i *Roma*, vid vägkanten en bit norr om Folkets Hus vid Klinte i *Follingbo*, 500 m nordväst respektive väst om Stenstugu i *Barlingbo*, 100 m nordnordväst om Stentollby samt 200 m ostsydost den östligaste gården vid Hellvis i *Fole* och slutligen på f.d. banvallen över Hästnäs myr i *Väskinde* (Petersson 1999 a, 2000).

Vingpimpinell, *Sanguisorba minor* ssp. *polygama*

Denna på Gotland sällsynta underart av pimpinell hittades på två närbelägna växtplatser 1 och 1,4 km väster om Nors i *Hall* (Jörgen Petersson). På den första fanns tre exemplar i en åkerkant och på den senare ett rikligt bestånd i en luservall. Detta blir den åttonde lokalen under senare år. För historik samt övriga lokaler se Petersson (1996, 1997, 1998).

Fodergetruta, *Galega orientalis*

Ny art för Gotland. Denna foderväxt växte ymnig på jordvallar och dikeskanter vid en åker 850 m sydväst om Hägvards, *Hall* (Jörgen Petersson). Den var spridd från åkern, där den tidigare odlats.

Luddros, *Rosa sherardii*.
Leg. M. Westerlind, 31 oktober 2003
(conf. T. Karlsson).

Gulkronill, *Hippocrepis emerus*

Några nya/återfunna växtplatser har noterats under året. En från 1970-talet känd men ej publicerad växtplats återfanns nedom den låga klintkanten norr om Kaupungs slott i *Ardre* (Gun Ingmansson, Bo Göran Johansson, Jörgen Petersson, Lars-Åke Pettersson). Här växer tätt med småexemplar i kalkgruset nedanför klintkanten. Samma historia (jfr Nilsson & Gustafsson 1978) har troligen en växtplats på Millklints sydöstra del i *Gammelgarn*, där gulkronill återfanns (eller kanske en ny lokal?) talrikt inom en sträcka på 20 m (Bengt och Lena Jonsell). Ett bestånd på en skogskörväg 750 metersöder om Torsburgen, *Ardre*, är inte känt sedan tidigare (Bengt och Lena Jonsell). Vid lokalen i *Ardre* socken, sydost om avtagsvägen till Fjäle i Ala, inräknades 73 exemplar under året (Jörgen Petersson). För historik samt övriga växtplatser se Petersson (1999 b, 2001). I Rödlistade arter i Sverige 2000 (Gärdenfors (ed.) 2000) klassas gulkronillen som Starkt hotad (EN). Gulkronill är fridlyst.

Esparsett, *Onobrychis viciifolia*

Fem exemplar växte spridda i en vall norr om vägen till smidesverkstaden vid Lingvide i *Havdhem* (Marita Westerlind). Detta är enbart den andra noteringen under senare tid. I övrigt känd från en igenväxande snårig buskmark öster om kyrkan i *Roma* (Petersson 1999 b. Här redovisas även esparsettens historik och hotbild på ön.). Därutöver även observerad 2000 (troligen) utsådd i vall sydsydväst bygdegården i *Eke* tillsammans med mängder av cikoria (Gunnar och Wera Johansson). Arten är i den nationella rödlistan (Gärdenfors (red.) 2000) klassad som Starkt hotad (EN).

Luddvedel, *Oxytropis pilosa*

En ny växtplats för denna hotade art, av upptäckaren känd sedan en tid, kom till föreningens kännedom under året. Den växer med cirka 100 exemplar på en sandig torräng mellan Kvarnåkershamn och Sandskallen i *Silte* (Dagmar Karlsson, det. Gun Ingmansson). Den-na lokal ansluter till dem som ligger cirka 3,5 km mot sydsydost vid den södra av Petesgårdarna i *Hablingbo*. Sedan arten senast behandlades (Petersson 1999 b) har även en växtplats i ett f.d. grustag nära landsvägen öster om Stangsmyr meddelats föreningen (Gerd Niklasson). Här inräknades 230 exemplar år 1999 (Gun Ingmansson). En äldre lokal finns även noterad år 1991 öster om Skogsudden på södra sidan av Gotska Sandön, *Fårö* (Jörgen Petersson). Luddvedeln är även kvar vid Kronholmen, där sju exemplar sågs sydost om klubbhuset 2001 (Jörgen Petersson). Arten är i den nationella rödlistan (Gärdenfors (red.) 2000) klassad som Starkt hotad (EN). Luddvedeln är fridlyst. För historik, övriga lokaler samt hotbild se ovan nämnda artikel.

Esparsett, *Onobrychis viciifolia*, vid Lingvide i Havdhem. Foto: M. Westerlind, 2002.

Klipplin, *Linum austriacum*

Några exemplar hittades på en ruderatlik gräsmark något hundratal meter nordost om avtaget från väg 148 mot Hästnäs i *Visby* (Jörgen Petersson). Denna växt är tidigast känd från en växtplats två km mot öster, där den är rikligt spridd längs vägen och in på en alvarmark nordväst om Bilmuséet, *Visby*. Här känd åtminstone sedan 1960-talet (Nilsson 1981, Johansson & Larsson 1991). I den senare artikeln ges även följande fynd: vid korsningen mellan Hangarvägen och f.d. järnvägen i *Visby* (Bengt Larsson), på hållmark öster om kyrkan i *Gothem* (Bengt Larsson), på en torrbacke vid en kvarn mittemot Hångers källa i *Lärbro* (Bo Göran Johansson) samt från området cirka 100 meter sydost om kapellet i Hallshuk, *Hall* (Ingrid Engquist). Årets fynd är alltså det sjätte på Gotland.

Hundrova, *Bryonia alba*

Ett nytt fynd av denna kulturbundna gurkväxt upptäcktes under året på en färbetad ladugårdsbacke vid Verkegårds på *Fårö* (Jörgen Petersson). Ytterligare en opublicerad växtplats föreligger 150 m nordost Bäck i *Endre* (gården närmast *Visby*), där det år 1995 hittades ett bestånd på de jordhögar, som täcker ett större område några hundra meter in på Dalhemsvägen (Jörgen Petersson). Med dessa lokaler känner vi till tio fynd i modern tid. Övriga växtplatser samt artens historik redovisas av Johansson & Larsson (1997). De i denna artikel redovisade närbelägna fyndplatserna i *Visby* respektive *Vallstena* räknas här som vardera en lokal.

Förutom de historiska fynd som anges i ovanstående artikel samt Johansson (1998) finns ett belägg (S) samlat av A. L. Segerström vid Snäckgårdsbaden i *Visby* år 1921. Den växte här på en hållmark bland slån. Växtplatsen vid Ödehoburga på *Fårö* verkar känd sedan åtminstone 1982, eftersom den omnämns i Landin & Brusewitz (1982).

Äkta nålkörvel, *Scandix pecten-veneris* ssp. *pecten-veneris*

Detta numera mycket sällsynta åkerogräs hittades under året i två områden på ön. Den första växtplatsen låg i en kornåkerkant nordost om Antarve i *Havdhem* (Marita Westerlind). Två närbelägna växtplatser noterades även i rågåkrar 800 m väster (70 exemplar) samt 600 m nordnordväst (massförekomst) om Gans i *Näs* (Jörgen Petersson). Vid den senare lokalen täckte nålkörveln marken i åkerns kanter. För övriga nutida växtplatser samt historik och hotbild hänvisas till Petersson (1988, 1999a). I den nationella rödlistan (Gärdenfors (red.) 2000) klassas den som Akut hotad (CR). Den är nu fridlyst.

Skär snårvinda, *Calystegia sepium* ssp. *spectabilis*

Denna sällsyntare underart till den vanliga snårvindan hittades på en trädgårdstipp vid Lidmans trädgård i *Visby* (Elsa Bohus Jensen). Arten täckte här ett område på sex m². Den är tidigare känd från utkast öster om Lillmyr i *Follingbo* samt i en oxbärshäck i Slite, *Othem* (Johansson & Larsson 1997).

Flikbrunört, *Prunella laciniata*

Glädjande nog har ännu en ny växtplats, artens tredje på ön, hittats under det gångna året. Cirka tio exemplar samt hybrider med vanliga brunörten fanns på en backe 600 m väster om Stora Vikare i *Viklau* (Fabian Mebus). I och med detta fynd måste vi anse att flikbrunörten är etablerad på Gotland och i Sverige. Tidigare är denna växt känd från Krakstädar i *Burs* samt nordost Rangsarve i *Näs* (Larsson 1985, Petersson 2001).

Grenigt kungsljus, *Verbascum lychnitis*

En ny växtplats noterades under sommaren då två exemplar växte på ruderatmark vid växthuset, Lidmans trädgård, *Visby* (Elsa Bohus Jensen). Tidigare känner vi till sju fynd i modern tid på Gotland: soptippen i *Hemse*, Langes hage i *Träkumla*, Galgberget i *Visby*, Ölbäck i *Endre*, Dibjärs i *Hörsne*, Bondarve i *Fole* samt Hau gård i *Fleringe* (Johansson & Larsson 1997, Petersson 1999 b (här anges felaktigt åtta lokaler), Petersson 2002).

Arten var tidigare klassad som Sårbar (Aronsson, Hallingbäck & Mattsson (red.) 1995), men är borttagen från senaste rödlistan då arten ej uppfyller kraven för bedömning, främst genom sin införselhistoria till Sverige.

Läkekungsljus, *Verbascum phlomoides*

Uppenbarligen första publicerade fynden för Gotland. Denna odlade växt fanns 1984 med några exemplar mellan cykel-/gångvägen och havet vid Flundreviken i *Visby* (Hjördis Stigell). Under det gångna året noterades fyra exemplar på en vägkant utanför Gustafsviks koloniträdgård, *Visby* (Elsa Bohus Jensen). Finns naturligt i södra, mellersta och östra Europa samt västra och centrala Asien (Weimarck 1963, Lid & Elven 1994).

Malörtsambrosia, *Ambrosia artemisiifolia*

En ny förekomst, den åttonde på ön, hittades i en rabatt vid Irisdalsgatan 14 i *Visby*; ett exemplar (Elsa Bohus Jensen). Historik och övriga fynd i Petersson (1996, 1997, 2002).

Kotula, *Cotula coronopifolia*. Leg. S. Hedgren, oktober 2003.

Sandklint, *Centaurea stoebe*

Hittades under året längs cirka 70 meter av en vägkant ovanför Djupviks fiskeläge i *Eksta* (Gun Ingmansson). Tidigare är fem växtplatser kända på ön sedan mitten av 1970-talet (Petersson 2002).

Kotula, *Cotula coronopifolia*

Ny art för Gotland. Ett relativt väl etablerat bestånd upptäcktes under året norr om Klase fiskeläge och där främst söder om spången ut till Rullen, *Sproge* (Annacatrin Hjernquist; fyndet publicerat i Gotlands Tidningar 20020809). Kotulan finns här spridd inom ett område på 50 x 20 m längs östra stranden av den sumpiga vik, som skiljer ön Rullen från betesmarkerna innanför. Några exemplar fanns även på Rullens sydöstra del.

Miljön utgörs av en betad, kreaturstrampad och gyttejartad strand i övrigt bevuxen med arter såsom spjutmålla, glasört, saltnarv, havssäv, blåsäv och krypven, (*Atriplex prostrata*, *Salicornia europaea*, *Spergularia marina*, *Schoenoplectus maritimus*, *S. tabernaemontani*, *Agrostis stolonifera*).

Denna ursprungligen sydafrikanska växt, som är under spridning i Europa, konstaterades för första gången i Sverige år 1853 på en havsstrand vid Kasens nabb, Uddevalla, Bohuslän (Anonym 1857; Widgren 2003). Senare funnen på barlast i Medelpad under slutet av 1800-talet. Under senare år föreligger fynd från Husie (1997) och Höja (2000) i Skåne. På dessa platser sannolikt inkommen som fröförorening respektive spridd från odling. En annan växtplats upptäcktes under 2002 på en havsstrandäng vid Vällholmen, Sölvesborg i Blekinge. Kotulan spreds tidigare med sjöfarten (barlastlokaler var vanliga) men årets fynd på Gotland och Blekinge kan förmodas vara orsakade av frön spridda med sjöfåglar.

Sommarbinka, *Erigeron annuus*

En ny växtplats vid Trappgränd i Visby har rapporterats under året (Roger Karlsson). Tidigare känd från Klinten i Visby (Johansson 1998) och Galgberget (Bo Göran Johansson, muntl.). I nämnda artikel ges även en bakgrund till artens utbredning samt historik på ön.

Praktbinka, *Erigeron* × *hybridus*

Ny växt för Gotland. En odlad blomma som spridit sig ut från trädgårdsmiljöer i Visby, dels cirka 1000 exemplar på sandmark vid Lidmans trädgård dels ett exemplar på en vägkant utanför Gustafsviks koloniträdgård (Elsa Bohus Jensen).

Gängel, *Galinsoga parviflora*

Ett exemplar upptäcktes under året i en rabatt vid Irisdalsgatan 14 i Visby (Elsa Bohus Jensen). I Innerstaden även sedd under året på en äldre fyndplats (se nedan) vid en garagenedfart på Hospitalsgatan, Visby (Roger Karlsson). Tidigare publicerade fyndplatser finns från Niome i Stenkyrka (Högström & Fåhræus 1983), Hospitalsgatan i Visby (Johansson 1987), Bergmansgatan och Furulundsgatan i Visby (Petersson 1991). I databasen för Projekt Gotlands Flora finns dessutom följande noteringar för arten: Före 1987 i jord vid en nyuppsatt stängselstolpe vid Snaldarve i Martebo (Niklas Johansson) samt på en jordhög hos ett entreprenadföretag vid Klinte i Follingbo före 1994 (Jörgen Petersson). Fortfarande en sällsynt inkomling på Gotland. Nästan enbart förekommande i nypålagd jord eller liknande.

Luddvårlök, *Gagea villosa*

En snabbt organiserad specialinventering (Gun Ingmansson, Jörgen Petersson, Barbro Pettersson, Lars-Åke Pettersson) på södra Gotland under våren 2002 gav flera nya växtplatser för denna tidigblommande vårlök. Följande nya bestånd kunde noteras: 210 exemplar på hävdad slänt samt i trädgård vid f.d. banvaktstugan (?), Lingvide, *Havdhem* (JP), 1 exemplar på *Havdhems* kyrkogård nära södra ingången till kyrkan (JP), 54 exemplar på kyrkogården 30 m öster om kyrkan i *Rone* (JP), 30 exemplar på en sandig åker 700 m ostsydost Vanges i *Burs* (BP), 4 exemplar på kyrkogården i *Burs* (BP), 25 exemplar på kyrkogården i *När* (BP), 64 exemplar på främst västra delen av kyrkogården i *Lau* (JP, BP) samt 63 blommande exemplar + cirka 50 sterila eller överblommade rosetter på södra delen av kyrkogården i *Garde* (JP).

Tidigare är luddvårlök känd från *Vamlingbo*, *Hemse*, *Stånga* och *Visby* (Petersson 1999, 2002). Historik och hotbild finns redovisade i den tidigare av dessa artiklar. I och med årets fynd känner vi nu till tolv aktuella lokaler för luddvårlöken på Gotland. I övriga landet finns arten med 16 växtplatser i Skåne samt två i Kalmar län (Olsson 1999 a). Växten klassas i den nationella rödlistan (Gärdenfors (red.) 2000) som Sårbar (VU) och är fridlyst.

Dvärgsäv, *Eleocharis parvula*

Blommande exemplar hittades i sundet mellan Innerholmen och Grötlingboud, *Grötlingbo* (Marita Westerlind). Fertila bestånd är sällsynta, men årets värme kan ha varit gynnsam för arten. Tidigare närmast noterad knappt 2 km mot västsydväst vid Tuttar söder om Grötlingboud. Detta är det elfte fyndet i nutid. För tidigare lokaler och historik hänvisas till Petersson (1993, 1995, 1996, 1999 a).

Hönshirs, *Echinochloa crus-galli*

Hittades under året vid en liten rosenrabatt invid husväggen mitt för Skolporten Kajsarn i *Visby* (Roger Karlsson). Första notering för arten på Gotland verkar vara fyndet år 1985 från en åker 1,5 km nordost om Sjauster i *Gammelgarn* (Johansson & Larsson 1986). Senare har detta gräs hittats 1990 vid *Burs* bygdegård, vid en grönsaksodling 200 m öster om fotbollsplanen i *Eskelehems* kyrkby samt på en jordhög i nordöstra hörnet av Nya begravningsplatsen i *Visby* (Petersson 1991, 1993, 1996). Årets fynd utgör därmed det femte på Gotland.

Dvärgsäv, *Eleocharis parvula*, från sundet mellan Innerholmen och Grötlingboudt.
Leg. M. Westerlind, 9 september 2003.

Vildkorn, *Hordeum murinum*

En ny lokal hittad, den första nutida i *Visby* innerstad, i hörnet Nygatan - Torngränd (Roger Karlsson). Detta vackra gräs är tidigare noterat under senare år från Tallunden och Södervärnsgatan i *Visby* (Fåhraeus & Högström 1985, Johansson & Larsson 1986) samt från Idholmen i *Väskinde* och relativt rikligt i slutet av 1990-talet i grus på cykelparkeringen mitt för Södervärnsgatan vid Södervärnsskolan i *Visby* (Petersson 1997). En uppgift föreligger i databasen för Projekt Gotlands Flora från området 500 meter väster om Stora Hamre i *Östergarn* (Eva Bernaeus, Irene Montelius).

Arten nämns första gången från Gotland i Westöös handskrivna sockenflora, där den anges som växande i Gamlehamn i *Visby*, d.v.s. nuvarande Almedalen (Westöö 1852). Första tryckta notering ges av Cederwald från samma lokal (1867). Första belägg samlades på växtplatsen år 1852 av E. H. Wretling (S). Här samlad åtminstone fram till 1903. Från och med 1895 till 1918 finns ett flertal belägg tagna vid hamnen i *Visby*, vilket säkerligen motsvarar den nuvarande inre delen av hamnen. Ett belägg finns även från *Visby* år 1921, vilket dock saknar preciserad lokaluppgift.

Vid Slite hamn i *Othem* upptäcktes arten 1865 (E. Ekman, VI) och samlades här fram till år 1945. Även noterad väster om hamnen samt "invid ett plank i köpingen". I Kappelshamns hamn i *Hangvar* är vildkornet belagt 1894 (T. Vestergren, S, VI och C Trägårdh, UPS). I hamnen i Klintehamn, *Klinte*, fanns arten på hamnarmen senast 1897 (Johansson 1897, enl. H. Krook). Här samlad även 1899 samt anges av Johansson (1910) från barlasthögar

i hamnen. Samma författare uppger samtidigt detta gräs även från Burgsviks hamn i Öja (enl. Fries). Belägg finns härifrån mellan 1910 (K. Johansson, S) och 1928. Slutligen föreligger följande belägg från tidigare ej publicerade växtplatser: år 1904 från Fårösunds fiskeläge i *Bunge* och år 1909 från Ljugarn i *Ardre* (båda Harry Smith, UPS).

Historiskt verkar vildkornet helt bundet till öns hamnar men har på senare år visat en viss spridning på kulturskapade ståndorter i Visby samt enstaka lokaler ute på övriga Gotland.

Litteraturlista:

- Anonym 1857: Nya skandinaviska växter. - *Bot. Notiser* 1857: s. 10-11.
- Aronsson, M., Hallingbäck, T. & Mattsson, J.-E. (red.) 1995: *Rödlistade växter i Sverige* 1995. - ArtDatabanken.
- Cederwald v. , G. 1867: Strödda bidrag till Skandinavians Flora. - *Bot. Notiser*. 1867: 162-176.
- Fries, E. Th. 1934: Några gotländska växtlokaler. - *Bot. Notiser*. 1934: 261-265.
- Gärdenfors, U. (ed.) 2000: *Rödlistade arter i Sverige* 2000. - ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Hultén, E. 1971: *Atlas över växternas utbredning i Norden*. 2:dra upplagan. - Stockholm.
- Högström S. & Fähræus G. 1983: Nyheter i Gotlands flora 1983. - *Rindi* 3: 6-15.
- Ingmansson, G. & Petersson, J. 2002: Kalkkrassing, *Sisymbrium supinum*, på Gotland. - *Rindi* 22: 21-30.
- Johansson, B. G. 1987: Nyheter i Gotlands flora 1986. - *Rindi* 7: 18-30.
- Johansson, B. G. & Larsson B. = 1997: Odlade växter i Gotlands natur II. - *Rindi* 17: 47-139.
- Johansson, B. G. 1998: Odlade växter i Gotlands natur III. - *Rindi* 18: 51-161.
- Johansson, K. 1897: *Hufvuddragen af Gotlands växttopografi och växtgeografi grundade på en kritisk granskning af dess kärlväxtflora*. - K.V.A. Handl., Bd. 29:1.
- Johansson, K. 1910: Nyare bidrag till kännedomen om Gotlands kärlväxtflora. - *Bot. Notiser* 1910: 209-258.
- Jonsell, B. (red.) 2000: *Flora Nordica* 1. - Stockholm.
- Jonsell, B. (red.) 2001: *Flora Nordica* 2. - Stockholm.
- Karlsson, T. 1997: Förteckning över svenska kärlväxter. - *Svensk Bot. Tidskr.* 91: 241-560.
- Landin, B.-O. & Brusewitz, G. 1982: *Naturvandringar på Fårö*. - Nacka.
- Larsson, B. 1985: *Prunella laciniata*. - *Rindi* 5: 74.
- Lénström, C. A. E. 1888: Spridda växtgeografiska bidrag till Skandinavians flora. - *Bot. Notiser*.
- Lid, J. & Lid, D. T. & Elven, R., 1994: *Norsk Flora*. - Oslo.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2003: *Den Nya Nordiska Floran*. - Tangen, Norge.
- Nilsson, B.-O. & Olsson, Y. 1985: *Ädellövskog i Grötlingbo*. - Länsstyrelsen i Gotlands län, Naturvårdsfunktionen.
- Nilsson, Ö. 1981: Gräsfröinkomlingar och andra kulturspridda växter på Gotland. - *Svensk Bot. Tidskr.* 75: 65-69.
- Olsson, K.-A. 1999 a: Floraväktarverksamheten i Skåne. Årsrapport 1998. - *Lunds Botaniska Förening. Medlemsblad* 1999 nr. 1: 1-39.
- Olsson, K.-A. 1999 b: Mjältbräken, *Asplenium ceterach*, ny art för Skåne. - *Lunds Botaniska Förening. Medlemsblad* 1999 nr. 1: 1-39.
- Petersson, J. 1991: Nyheter i Gotlands flora 1990. - *Rindi* 11: 16-27.
- Petersson, J. 1992: Nyheter i Gotlands flora 1991. - *Rindi* 12: 4-18.
- Petersson, J. 1993: Nyheter i Gotlands flora 1992. - *Rindi* 13: 14-26.
- Petersson, J. 1994: Nyheter i Gotlands flora 1993. - *Rindi* 14: 4-18.
- Petersson, J. 1995: Nyheter i Gotlands flora 1994. - *Rindi* 15: 4-17.
- Petersson, J. 1996: Nyheter i Gotlands flora 1995. - *Rindi* 16: 14-33.

- Petersson, J. 1997. Nyheter i Gotlands flora 1996. - *Rindi* 17: 3-14.
- Petersson, J. 1998: Hotade växter på Gotland. Del 1: Försvunna och akut hotade arter. - *Rindi* 18: 4-43.
- Petersson, J. 1999 a: Nyheter i Gotlands flora 1997 och 1998. - *Rindi* 19: 3-23.
- Petersson, J. 1999 b: Hotade växter på Gotland. Del 2: Sårbara arter. - *Rindi* 19: 59-118.
- Petersson, J. 2000: Nyheter i Gotlands flora 1999. - *Rindi* 20: 11-17.
- Petersson, J. 2001: Nyheter i Gotlands flora 2000. - *Rindi* 21: 5-15.
- Petersson, J. 2002: Nyheter i Gotlands flora 2001. - *Rindi* 22: 3-16.
- Rosén, J. P. & Wahlenberg, G. 1821: Gotlandiae plantae rariores. - *Nov. Act. Ups.* Ser. II Vol. VIII. Uppsala.
- Sveds, Å. 2002: Ny växt vid Klase. - *Gotlands Tidningar* 9 augusti 2002.
- Weimarck, H. 1963: *Skånes flora*. - Lund.
- Westöö, O. A. 1852: *Förteckning på Växtställen för Rarare Växter inom de särskildte Söcknarne på Gotland*. - Handskrift. Avskrift gjord 1864 av Irenis Antipas Ericsson förvaras hos Gotlands Botaniska Förening.
- Widgren, Å., 2003: Kotula - guldknappar på spridning i Sverige? - *Svensk Bot. Tidskr* 97: 130-133.

Jörgen Petersson
Humlegårdsvägen 18
621 46 Visby

Inventering av fagerrönn på Gotland år 2000

STIG HÖGSTRÖM

Under sommaren 2000 inventerade jag förekomsten av fagerrönn *Sorbus meinichii* på Gotland. Resultatet redovisas i Svensk Botanisk Tidskrift (Högström 2003). Utrymme fanns dock inte att ta med alla detaljuppgifter. Dessa redovisas i stället här (bilaga 1-4). Detta är huvudsyftet med detta inlägg. Samtidigt passar jag på att lämna ett kortare sammandrag av resultaten från uppsatsen i SBT.

Fagerrönnen benämndes tidigare hedlundsrönn *Sorbus teodori* och avarönn *S. teodori*. Arten skall numera kallas fagerrönn *S. meinichii* (Karlsson 2002). Det är huvudsakligen senare tids forskning i Norge (Bolstad & Salvesen 1999) som ligger bakom hopslagningen av *S. teodori* och *S. meinichii*. Fagerrönnens utbredning omfattar södra Norge, Gotland och Åland. Det är artens hela världsutbredning, varför den har högt skyddsvärde.

När jag påbörjade min inventering våren 2000 fanns en detaljerad kartläggning av förekomsten på Fårö (Fåhræus 1980), som då bedömdes hysa huvuddelen av den gotländska populationen. Dessutom fanns strödda uppgifter utanför Fårö, bl. a. en så avlägsen som i Garda (Hedréen 1994). Jag bedömde att det skulle bli en överkomlig arbetsuppgift. Vad jag inte visste då var att arten hade etablerat en stor population - som visade sig större än Fårös - i Garda och angränsande socknar. Jag lyckades dock till sist fullfölja inventeringen även här, i ett 9 km långt stråk genom ödemark, omkring 3 km brett. Jag hade stor hjälp av Jörgen Petersson som just sommaren 2000 utförde sin inventering av alvarstånds *Senecio jacobæa* ssp *gotlandicus* (Peterson 2000) just i detta område och då fortlöpande rapporterade nyupptäckta fagerrönnar till mig.

Populationen fagerrönn uppgick sommaren 2000 till cirka 1100 individ, fördelade på Fårö (omkring 500), Bungenäs (cirka 80) och Gardaregionen (närmare 600) Antalet fertila träd uppgick endast till cirka 50 på Fårö mot 300 i Gardaområdet. En förklaring till detta kan vara att den biotop, som jag bedömer som artens optimala - kalkhällmark - saknas till stor del på Fårös färbetesfria marker. En påtaglig skillnad i trädens växtsätt visade sig vara att grenarna i hela Gardaområdet växte i spetsig vinkel mot stammen, ungefär 30°.

Jag mätte storleken på fagerrönnens uddsmåblad på slumpvis insamlade blad från sommaren 2000. Mätningarna visade att uddsmåbladen på Fårö i genomsnitt var större än de i Garda och i Bunge.

Typiska uddsmåblad av de tre huvudtyper som förekommer hos fagerrönn på Gotland, rombiskt, droppformat och flikig (teckning B. G. Johansson).

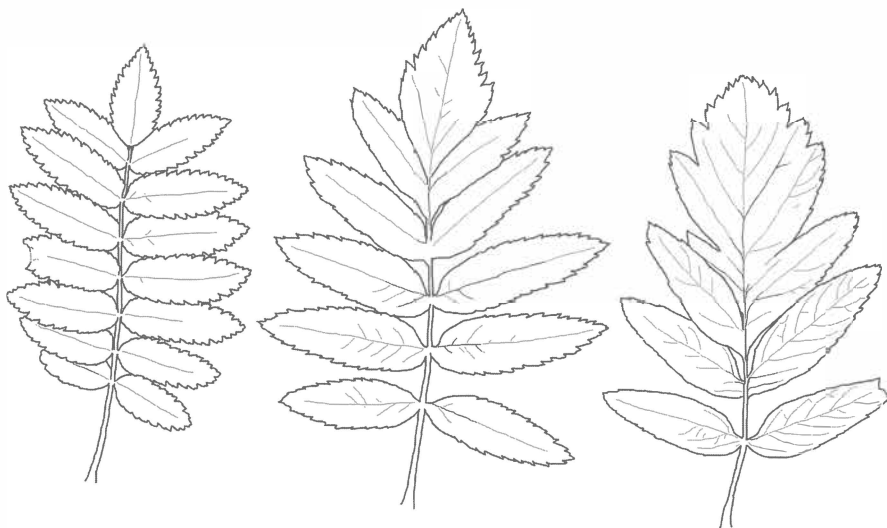
Fårö (148 mätta blad)	31 × 48 mm i medeltal
Gardaområdet (99 mätta blad)	22 × 37 mm i medeltal
Bunge (57 mätta blad)	24 × 38 mm i medeltal

Fagerrönnens växtplatser i Gardaområdet och i Bunge är likartade karga miljöer. På Fårö växer arten i mer parkartat jordbrukslandskap.

Man räknar med att fagerrönnen har bildats genom en korsning mellan rönn, *S. aucuparia* och finnoxel, *S. hybrida* (Hedlund 1901, Liljefors 1955, Fåhræus 1980, Salvesen 1993). Rönnen är alltid sexuell och finnoxeln kan ibland vara det. Mycket sällsynt kan sådana hybrider uppkomma genom sexuell förökning. Dessa hybrider är praktiskt taget alltid sterila. Vissa hybrider verkar emellertid ha ärvt ett apomiktiskt förökningssätt (dvs de kan bilda frö utan föregående befruktning). Dessa kan ge upphov till konstanta spridningsdugliga populationer av apomiktiska fagerrönnar. Detta synes ha skett på Fårö och i angränsande socken Bunge samt i Gardaregionen. Skogen (1977) räknar med eventuellt två sådana centra i Norge och ett på Åland.

Litteratur

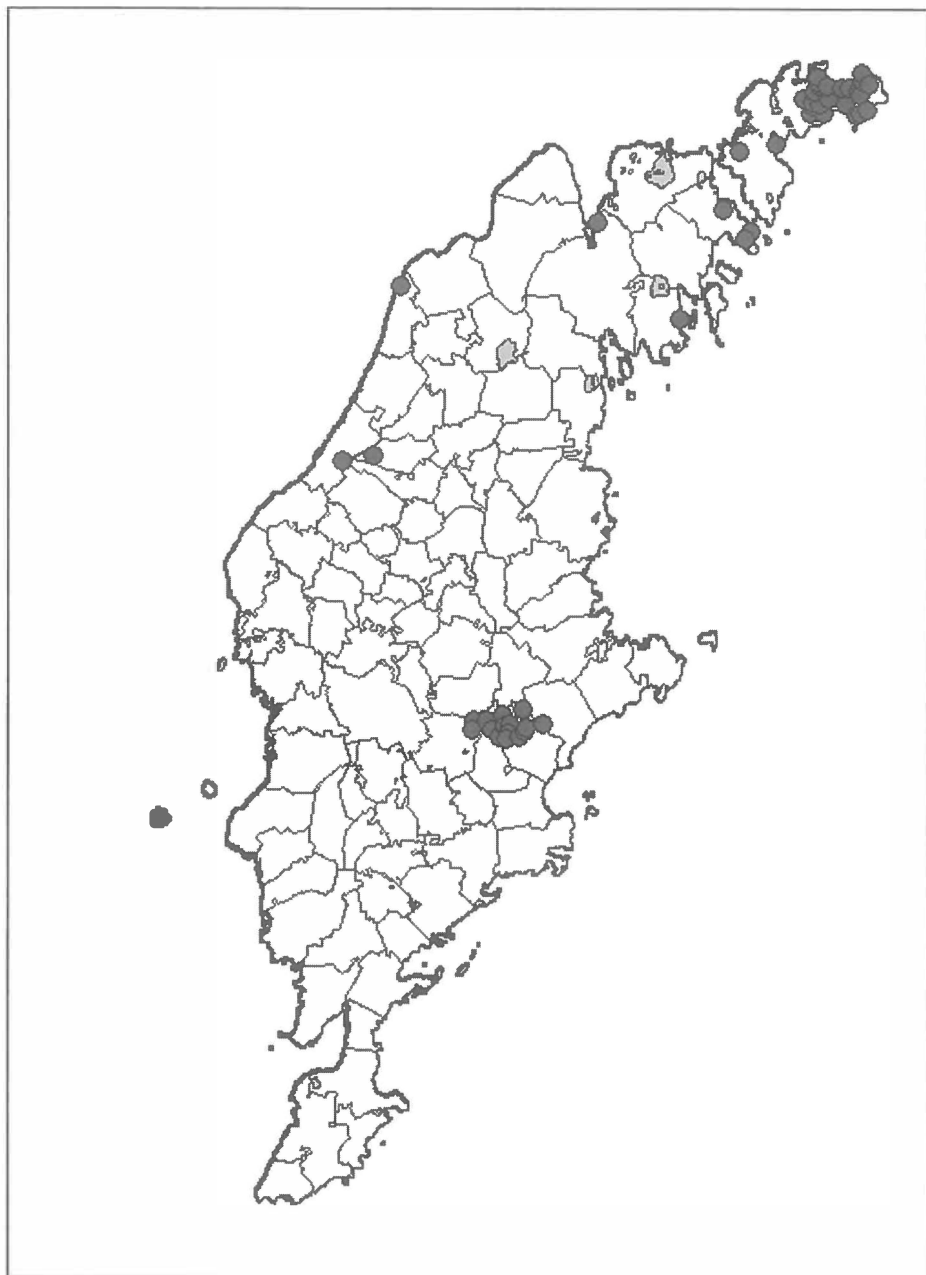
- Bolstad, A M & Salvesen P H. 1999. Biosystematic studies of *Sorbus meinichii* (Rosaceæ) at Moster, S. Norway. - *Nord. J. Bot.* 19: 547-559
- Broqvist, K. & Magntorn, O. 1989. *Inventering av träd- och buskvegetationen på Stora Karlsö - Länsstyrelsen i Gotlands län.* Naturvårdssektionen
- Fåhræus, G. 1980. *Sorbus teodori*, avarönn, och dess förekomst på Gotland. - *Svensk Bot. Tidskr.* 74: 377-382

Tre typiska blad, av rönn (till vänster) som har ett litet uddsmåblad, fagerönn (i mitten) som har ett uddsmåblad som är större än hos rönn men mindre än hos finnoxel (till höger) (teckning B. G. Johansson).

- Fåhræus, G. 1989a. Finns även fagerönn *Sorbus meinichii* på Gotland? - *Svensk Bot. Tidskr.* 83: 186-190
- Fåhræus, G. 1989b. Nya fynd av bunderönn *Sorbus meinichii* på Gotland. - *Svensk Bot. Tidskr.* 83: 355-356
- Hedlund, T. 1901. Monographie der Gattung *Sorbus*. - *K. Vet. Akad. Handl.* 35 (1)
- Hedré, M. 1994. En population av avarönn *Sorbus teodori* på östra Gotland. - *Svensk Bot. Tidskr.* 88: 13-15
- Högström, S. 2003. Fagerönn på Gotland. - *Svensk Bot. Tidskr.* 97: 15-22
- Ingman, G. 1995. Stora Karlsös kärlväxtflora. - *Rindi* 15: 55-150
- Johansson, K. 1897. Hufvuddragen af Gotlands växttopografi och växtgeografi. - *K. Vet. Akad. Handl.* Band 29 , n:o 1
- Karlsson, T. 2002. Nyheter i den svenska kärlväxtfloran II. Brassicaceæ-Apiaceæ. - *Svensk Bot. Tidskr.* 96: 186-206
- Liljefors, A. 1955. Cytological studies in *Sorbus*. - *Acta Hort. Berg.* 17: 47-113
- Petersson, J. 2000. Alvarståndets *Senecio jacobæa* ssp. *gotlandicus*, på Gotland. - *Rindi* 20: 84-92
- Rosvall, T. 1979. Botanisk inventering av "Hejdeby hållar", med avseende på sällsynta och hotade växter. - PM angående begärd kalkstenstäkt
- Salvesen, P. H. 1993. Fagerönn en Særnorsk plante. - *Naturen* 117: 198-204
- Skogen, A. 1977. *Sorbus meinichii* s. lat. i Sunnefjord. - *Blyttia* 35: 23-27
- Svenska Orienteringsförbundet. 1980. Fritidskarta Smaulmyrar. Skala 1:20.000, AB Älvsbyn.

Stig Högström
Stjärngatan 11
621 41 Visby

Fagerrönnens kända utbredning på Gotland sommaren 2000.

Fagerrönnens kända utbredning på Fårö sommaren 2000. Liten fylld cirkel = enstaka individ, stor fylld cirkel = en grupp på cirka 400 individ vid Butleks. Öppen cirkel = tidigare förekomst, nu utgången.

Bilaga 1. Fagerrönnar på Fårö

Lokalerna är i stort sett desamma som på Fähræus karta 1980. De redovisas här från väster (Lansa) till öster (Avanäset). Koordinater enligt Rikets Nät.

Lansa (Lansa 1:22)

1980: några småbuskar samt en större fertil buske, liknande Liljefors f. *cinerea*.

2000: siktröjning hade skett på båda sidor om vägen. En grupp på 6-7 telningar, ca 0,4 m höga återstod av den tidigare förekomsten.

Norr om kyrkskolan (Svens 1:8)

1980: två sterila buskar.

2000: två fertila träd, 3 och 4 m höga.

Alnäsaviken (samfällighet)

1980: ett fertilt träd eller buske.

2000: inga fagerrönnar påträffade under två besök i området längs vägen. Siktröjning hade skett och träden var uppenbarligen avvercade.

Öster om Alnästräsk

1980: en fertil och en steril fagerrönn.

2000: inget träd eller buske sågs under kontrollbesök. I området fanns nyetablerade fritidshus och hagarna såg välstädda ut. Fagerrönnarna från 1980 troligen borttagna.

Bygdegården (Nystugu 1:2)

1980: ett fertilt och tre sterila träd.

2000: inga träd, troligen borttagna vid siktröjning.

1 km norr om bygdegården (Nystugu 1:4)

1980: en fertil fagerrönn.

2000: ett sterilt träd, 3 m högt, vid vägkanten (1701.455-6430.068).

Vägen omedelbart söder om avtagsvägen mot norr till Kalkbjerga (Vinor 1:25)

1980: en fertil fagerrönn.

2000: ingen fagerrönn. På den plats där träden markerats på kartan fanns spår i marken efter en tillfällig upplagsplats, något som uppenbarligen medfört att träden tagits bort.

Västra delen av Sudersandsviken (samfällighet)

1980: två fertila träd.

2000: ett fertilt träd 5 m högt samt ett sterilt 2 m högt. Det högsta trädet omfattade en grupp på ett tiotal stammar (1702.848-6430.069).

Vägen norrut, mot Kalbjerga (Vinor 1:36)

1980: två fertila och tre sterila i södra delen.

2000: tre fertila träd i söder, 2-3 m höga.

Kalbjerga (Kalbjerga 1:17)

1980: en steril buske, norr om föregående förekomst.

2000: en fertil buske 1,0 m hög (1700.748-6431.653).

Gylpövät

1980: en steril buske.

2000: området mycket hårt betat av nötkreatur av rasen Hereford. Inga lövträd hade överlevt utom en

En solitär fagerrönn vid Ekeviken, Fårö. Foto: Stig Högström.

rätt kraftig oxel, 24 cm i omkrets i brösthöjd, inne bland uppväxta tallar.

Eketräsk västra strand (Austers 1:3)

1980: en steril buske.

2000: fem sterila buskar spridda i strandskog.

Eketräsk södra strand

1980: två sterila buskar.

2000: två sterila buskar 1,4 och 2,5 m höga. Røjning hade skett i området för framdragande av kraftledning, vilket kan ha tagit buskarna från 1980.

Eketräsk sydoststrand (Vinor 1:45)

1980: två fertila träd.

2000: inga träd, røjt för framdragen kraftledning.

Nyströms affär och fd Konsumaffären

1980: ett fertilt och tre sterila träd.

2000: två fertila träd, 3 m och 3,5 m höga. Området parklikt, välstädat, uppenbarligen en hel del røjt.

Sydost Butleks gård

1980: en steril buske.

2000: ingen fagerrönn på den utprickade platsen.

De grövsta fagerönnarna som påträffades under sommaren 2000 var belägna i en björkallé över öppna fält norr om Butleks, Fårö. Grövsta stammen mätte 95 cm i omkrets i brösthöjd. Foto: Stig Högström.

Butleks gård (Butleks 1:5)

1980: ett stort och rikblommande träd, strax väster om gården.

2000: markägaren meddelade att det aktuella trädet hade avverkats omkring 1990, dels för att det var gammalt och dels för att han behövde marken för annat ändamål. Markägarens fosterson Bertil Liljegren (född 1944) meddelade att han som barn klättrade i det stora trädet. Det var redan då gammalt med flera stammar. Hans fosterfar (född 1915) berättade nu 2000 att trädet redan under hans uppväxt var gammalt och grovt. Det förefaller sannolikt att det var från detta träd som Hjalmar Ström 1904 samlade sitt herbariematerial, även om Fähræus inte trodde att det var så gammalt.

Litet skogsområde väster om Butleks gård (Butleks 1:3)

1980: på ett litet glest skogsområde på ungefär 7 ha räknades omkring 300 sterila småbuskar, de flesta bedömdes vara 5-15 år gamla. Markägaren meddelade att färbetet upphörde omkring 1965 i detta område.

2000: omkring 400 sterila samt 27 fertila träd och buskar. Höjden på de blommande träden varierade från knappt 2 m till över 6 m, i medeltal knappt 4 m. Bland de sterila dominerade buskar, men det fanns träd upp till 5,7 m. Kalkberg i dagen i vissa partier. Rik orkidéflora på försommaren, med Adam och Eva, *Dactylorhiza sambucina*, vit skogslilja, *Cephalanhera longifolia* och krutbrännare, *Orchis ustulata*. Detta var den enda påträffade fagerönnlokalen på Fårö som liknade de mycket rika lokalerna i Gardaregionen på kalkhällmark, som jag bedömer som artens optimala.

800 m nordnordost om Butleks (Nors 1:49)

1980: tre fertila och två sterila träd. Den grövsta stammen uppmättes 1979 till 110 cm i omkrets.

2000: tre gamla fertila vid åkervägen i en gammal björkallé. De mätte 75, 86 och 95 cm i omkrets i

brösthöjd och drygt 6 m i höjd. Fåhræus uppgivna mått kan ha avsett trädet vid gården Butleks, som nu är nedsågat. - En bit norrut från de här gamla träden fanns två grupper fertila, med 4-8 stammar, 7,6 m i höjd, 53 cm i omkrets i brösthöjd som mest.

Fritidsstugor norr om Kurungsmyr

1980: ingen notering.

2000: tre sterila, 4-5 m höga, på och invid fritidshus. Ny lokal jämfört med 1980. (1702.207-6433.486).

Norsholmen (Nors 1:3)

1980: en steril.

2000: tre sterila, upp till 5,3 m höga.

Ekeviken (samfällighet)

1980: en fertil och en steril vid sjöräddningsstationen och norr om den.

2000: en fertil solitär vid museet (se foto), 4,7 m hög samt en grupp fertila, 3 m höga strax norrut.

Sudersand vid havet

1980: två sterila

2000: ingen fagerrönn påträffad, men kan ha förbisetts i den rika förekomsten av rönn.

Semesterbyn allt mer utbyggd och friläggning av öppna ytor. Fagerrönnar kan vara avverkade i den allmänna städningen.

Sudersand vid vägen

1980: en steril buske.

2000: ingen fagerrönn upptäckt. Ny bebyggelse och en mindre vägomläggning kan ha drabbat 1980 års buske.

Sandhajd (Dämba 1:5)

1980: två sterila i dynerna.

2000: en steril med fem stammar, 3 m hög. Dagens träd ligger något mer sydväst om platsen för 1980 års växtplats. Kan vara en ny individ.

Vägen söder om Sandhajd (Nystugu 1:4)

1980: en steril buske.

2000: ingen buske, siktröjning och visst skogsbruk pågick.

Fifang

1980: två fertila + ett sterilt träd.

2000: tre fertila träd, 3,0-6,9 m höga.

Omedelbart norr om Fåhræus tomt (Lassor 1:2)

1980: ett fertilt träd.

2000: ingen fagerrönn, röjning pågick i den lilla skogsdungen.

Söder om Fåhræus tomt mot N. Kullakärr (Ringvide 1:20)

1980: fyra sterila buskar.

2000: två sterila, 3 m höga. Bred gata upptagen för nyuppförd kraftledning genom området, hade troligen tagit några av 1980 års buskar.

Södra Kullakärr

1980: en steril buske.

2000: två sterila buskar invid stigen, 3 m höga.

Avasågen

1980: en steril fagerrönn.

2000: ett sterilt träd, 4,8 m högt, öster om sågen.

Ava (Ava 1:4)

1980: ett fertilt träd vid gården.

2000: ett fertilt träd i dikeskant söder om gården, 5,3 m högt.

Öster om Ava (Ava 1:14)

1980: tre sterila buskar.

2000: ett sterilt träd, 3,8 m högt samt ett 15-tal småbuskar och telningar.

Kusten vid Orghauen

1980: två sterila buskar.

2000: en steril, 3 m hög, omfattande ca åtta stammar.

Skärsände

1980: två fertila träd, ett vid infarten och ett längst ut mot havet.

2000: två fertila träd på samma ställen som 1980. Trädet vid infarten till fritidstomten var 2,1 m högt och det ute mot havet 5,1 m. Det senare utgjordes egentligen av två mer eller mindre hopväxta stammar och var omgivna av fem-sex sterila telningar.

Nordermorarna

1980: en steril

2000: ingen fagerrönn sågs vid kärmarken, men kan ha förbisetts bland rik förekomst av rönn.

Ca 1 km sydost om Skär

1980: 1 fertil och 4 sterila.

2000: 2 fertila träd, 4,9 och 6,1 m höga, samt minst 5 sterila träd, varav ett var 5,6 m högt, samt ett 30-tal sterila buskar och telningar. Växtplatsen var belägen kring en mindre agvät.

Holmudden

1980: tre sterila buskar, två av dem längs vägen, den tredje vid fyren.

2000: inga fagerrönnar kunde påträffas bland ett stort antal rönnar. Siktröjning hade skett längs vägen ut till fyren.

Bilaga 2. Fagerrönnar i Bunge-regionen

Även fynd i angränsande socken Lärbro redovisas här. Koordinater enligt Rikets Nät.

Bunge, Bungenäs i söder (Audungs 1:12, Bungenäs 1:2)

Gösta Fähræus (1989a) räknade "över 50 större och mindre buskar" i området på en yta av drygt 1 ha på denna lokal. Han skriver också att han många gånger förgäves sökt efter yngre plantor nära de större buskarna. En trolig förklaring till att sådana saknades var att området var mycket rikt på vildkanin, vilka med "god aptit förtär uppväxande småplantor". Detta gällde för hela 1980-talet.

Under ett tre timmar långt besök 2000-07-23 noterade jag i områdets centrala del 35 fertila + 3 sterila + ca 15 färskas telningar. De sistnämnda tack vare avsaknaden av vildkaniner sedan några år tillbaka.

Noterade smågrupper mätte 3,4 m i medelhöjd, varav två träd över 6 m, ett över 5 m och fem över 4 m. På 23 trädgrupper antecknade jag sammanlagt 114 levande stammar, motsvarande 5,0 stammar per grupp i medeltal. En hel del något grövre stammar fanns, den grövsta 37 cm i omkrets i brösthöjd. Uddsmåbladen var inte bara droppformade (kallade bungerönn av Fähræus), utan också rombiska och treflikade.

Hyggesplöjning har utförts av skogsvårdsstyrelsen på fortifikationsförvaltningens område, en markberedning som kan ifrågasättas i detta känsliga naturområde.

Centrala delen är ganska öppen och solig. Den ligger på en sluttning ner mot havsstranden. Det är grusmark av skiftande karaktär. Mindre avsnitt har tät ungskog av tall, andra delar domineras av gran och i norr vidtar ett starkt igenväxande lövskogsdominerat hygge. Gallring av barrträd där de står som tätast skulle kunna medföra att ljus släpps in till fagerrönnarna. Koordinater 1694.328-6416.344.

Bunge, Bungenäs i norr

Fähræus (1989b) redovisar "ungefär 20 småbuskar spridda över en yta av ca 5 ha". Det är alltså en gles förekomst, motsvarande 4 individ per hektar. Det kan jämföras med en täthet på 50-70 individ per hektar på tex Butleks, Fårö, Juves i Garda och Bungenäs i söder. Denna gleshet gör den här lokalen svårinventerad.

Under fem timmars besök 2000-07-22 fann jag 2 fertila träd, 3-4 m höga, max 13 cm i omkrets i brösthöjd + 6 sterila buskar 0,6-2 m höga + 20 telningar. Uddsmåbladen var dels droppformade (bungerönn), dels rombiska och treflikade, men de droppformade var mindre förekommande än i Bungenäs i söder.

Ett sandigt område i skogen innehöll ingångshål till vildkaninens boningar. De var inte bebodda nu. En lokal jägare berättade att en stam kaniner kvarlever i kullerstenshögar. Det här området ligger inklämt mellan militära skyddsområden både i norr och söder. Det kallas för "Janssons hage". 1694.965-6417.158.

Bunge, Fårösund

1979 upptäckte Fähræus (1980) en 1,5 m hög steril buske vid KA 3:s sjukhus.

2000 noterade jag en 2,6 m hög steril buske vid sjukhuset, troligen samma som 1979. Buske är kanske inte rätt benämning, utan snarare ett långt tanigt skott, 4 cm i omkrets i brösthöjd. Ytterligare en fagerönn påträffades ett hundratal meter österut. Det var en liten steril buske med tre smala stammar, 0,7 m hög. Uddsmåbladen rombiska eller treflikade på båda exemplaren. 1691.918-6419.580.

Lärbro Storugns

1980 påträffades några sterila buskar, ca 2 m höga, vid vägen nära stranden norr om Storugns (Fähræus 1980).

2000 påträffade jag 1,0 km norr om Storugns vid vägen nära havsstranden en grupp på ett 15-tal rotskott, som varit utsatta för väghållarnas siktröjning. Uddsmåbladen var rombiska eller treflikade. 1678.231-6418.110.

Lärbro, Träskmyr

1979 påträffades en 3 m hög buske nära Träskmyr (Fähræus 1980).

2000 kunde jag inte hitta någon buske längs den enda skogsbilvägen till träsket, den mest tänkbara växtplatsen, i övrigt rätt oländig terräng. Busken kan ha råkat ut för siktröjning, då vägen har förbättrats för turisttrafik till naturreservatet Träskmyr.

Bilaga 3. Fagerrönnar i Garda-regionen

Förteckningen omfattar fynd i socknarna Etelhem, Garda, Alskog och Ardre. Koordinater enligt Rikets Nät.

Etelhem, Bare (Bare 1:46), 1664.595-6363.068

Något år före 1995 observerade Jörgen Petersson (muntl medd) arten vid en soptipp norr om Bare. Jag påträffade 2000-07-25 en grupp om tre stammar, 3,7 m höga och max 11 cm i omkrets i brösthöjd och med rätt riklig fruktsättning. Det fanns också tre yngre stammar. Alla växte tillsammans i nordöstra hörnet bland stenar på grovtippen (fortfarande i bruk). Tippen ligger på ett kalkberg och höjer sig något över jordbruksbygden.

Etelhem, Branden (Bare 1.94, Nygårds 2:1), 1664.847-6364.696 i norr till 1664.788- 6364.087 i söder

Sammanlagt 8 fertila + 2 sterila har noterats av Jörgen Petersson (muntl medd) och mig. De största mätte 5,1 och 4,4 m i höjd, och 18 och 24 cm i omkrets i brösthöjd. Flera av de högväxta solitärerna stod på nakna kalkhällar.

Etelhem, nordväst om Villbärsmyr (Bare 1:35), 1666.170-6364.015

2000-08-06 upptäckte jag en steril buske 1,8 m hög med sex stammar vid en skogsbilväg i gles tallhällmark.

Garda, Villbärsmyr (Bote 1:12), 1666.758-6363.078

2000-08-06 upptäckte jag en förekomst på 4 fertila träd, max 4,5 m höga och 14 cm i omkrets i brösthöjd + 11 sterila buskar 1-2,6 m höga. De växte på ett långsmalt hygge ca 50x200 m mellan fd myren i väster och en tallskog i öster, ca 1 km NV Juvesvät.

Garda, Juvesvät (Björges 1:29, Österby 3:1), i norr: 1667.549-6362.292

Förekomsten publicerades först av Hedrén (1994). Opublicerade uppgifter finns från Gotlands Botaniska Förening från 1989. Hedrén räknade minst ett 25-tal individ som bar frukt. Under mina besök 2000-07-19 och 07-30 räknade jag 53 fertila + 140 sterila på en sträcka av ca 800 m längd längs den sydgående skogsvägen med början från ett öppet hygge bestående av sluttande enbuskmark söder om Juvesvät. Hygget var rikt på fagerrönnar, omkring 70 individ. Jag följde sedan Hedréns kartsbild och gick något tiotal meter åt sidorna, men företog i övrigt inte någon undersökning utöver denna begränsade zon.

Kring skogsbilvägen bredde en lätt sluttande kalkhällmark ut sig, mestadels gles beväxt med tall och enbuskar. Jag noterade stor fetknopp, *Sedum rupestre*, blodnäva, *Geranium sanguineum*, gulmåra, *Galium verum*, praktbrunört, *Prunella grandiflora*, backtimjan, *Thymus serpyllum*, axveronika, *Veronica spicata*, liten sandlilja, *Anthericum ramosum*, brudsporre, *Gymnadenia conopsea*, grussslok, *Melica ciliata* m fl kalkhällmarksväxter. Det var frapperande att det fanns många solitära fagerrönnar, ett 30-tal något större träd, mot tex endast enstaka på Fårö. De mest högväxta mätte 5,9 m i höjd och 27 cm i omkrets i brösthöjd. Omkretsen vid marken på en gammal trädgrupp var 78 cm.

Grenarna utgick i spetsig vinkel mot stammen, något som Hedrén också anmärkte och som sedan visade sig vara fallet för samtliga individ i hela regionen, från Etelhem i väster till Ardre i öster.

Fagerrönnarna växte i buketter om flera stammar, 4,2 stammar i medeltal för 34 fruktbärande träd,

att jämföra med 86 mätta sterila individ med 1,4 stammar i medeltal. Fruktställningen var sparsam i jämförelse med rönnarna, som dignade under tyngden av rika fruksamlingar hösten 2000. Höjden på 30 fagerrönnar med frukt var 3,5 m i genomsnitt, att jämföra med 1,5 m för 53 träd utan frukt. Mitt allmänna intryck var att fagerrönnarna på denna lokal växte på en för arten optimal biotop, öppen och ljus, på lätt sluttande kalkberg. En jämförelse med Hedréns inventering 7-8 år tidigare pekar på en positiv utveckling i området.

Alskog, sydost om Hemmorvät (Sigsarve 1:29), 1667.750-6364.725 till 1667.948- 6364.677

Jörgen Petersson (muntl medd) fann en förekomst 1 km sydost om Hemmorvät. Jag räknade där 20 fertila + 5 sterila. Medelhöjden på de fertila var 2,7 m, det högsta trädet 4,3 m och med 14 cm i omkrets i brösthöjd. De var spridda inom ett område på ungefär 50x200 m, som bestod av gles kalktallskog.

Alskog, nordost om Alstäddmyr (Sigsarve 1:29), 1668.058-6363.441

Jörgen Petersson (muntl medd) upptäckte en fagerrönn ca 0,5 km nordost om Alstäddmyr. Jag fann trädet 2000-08-22, en ståtlig solitär, 5,5 m hög, 23 cm i omkrets i brösthöjd. Drygt 100 m söderut fann jag ett mindre träd, 1,9 m högt och också fertilt.

Alskog, nordväst om Smaulmyrar (Mallgårds 1:15), 1668.680-6363.600

Jörgen Petersson (muntl medd) upptäckte sommaren 2000 en förekomst 1 km nordväst om Smaulmyrar. Jag noterade där 2000-08-20 17 fertila + 6 sterila. De två högsta träden mätte 4,6 och 4,0 m i höjd och 18 och 20 cm i omkrets i brösthöjd.

Alskog, väster om Smaulmyrar (Sigsarve 1:18, Bofride 1:32), 1668.567-6362.529

2000-08-08 och 09-09 påträffade jag 75 fertila + 32 sterila fagerrönnar inom ett ca 10 hektar stort område i jämnhöjd med Smaulmyrar. Jörgen Petersson (muntl medd) fann 10 andra fertila oberoende av mig. Dett blev det högsta antalet fertila fagerrönnar inom något område på Gotland, alltså 85 fertila, att jämföra med 66 vid Ekese, Andre, 53 vid Juvesvät, Garda och 49 på hela Färö.

Fagerrönnarna växte i skiftande biotoper: ett gammalt misslyckat hygge, angränsande gles välväxt tallskog med ljung i markskiktet och en hel del rönnar bland alla fagerrönnar, men ingen finnoxel sågs, samt alvarmark och kanten av en agmyr. Det största fertila trädet mätte 4,5 m i höjd och 14 cm i omkrets i brösthöjd.

Alskog, ostsydost om Juvesvät (Sigsarve 1:18), 1668.300-6362.016—147

Jörgen Petersson (muntl medd) upptäckte under sommaren 2000 en lokal 1 km öster om Juvesvät. Vid min inventering av området 2000-08-17 fann jag 33 fertila + 7 sterila. De förra mätte i medeltal 3,3 m i höjd, max 5,3 m och 29 cm i omkrets i brösthöjd. De växte i gles tallskog delvis på kalkhäll. Området var ca 3 hektar.

Alskog, norr om gravfält (Stenstugu 2:1), 1669.650-6362.271

Jörgen Petersson (muntl medd) upptäckte under sommaren 2000 ett träd norr om ett gravfält, under en kraftledning. Jag mätte det fertila trädet till 4,3 m och med en omkrets i brösthöjd av 24 cm. Fagerrönnen växte i mager kalkhällmark. Den hade flera döda toppar.

Alskog, öster om Smaulmyrar (Anningåkre 1:39), 1670.248-6362.793

Jörgen Petersson (muntl medd) upptäckte under sommaren 2000 en förekomst öster om Smaulmyrar. Jag återfann den 2000-08-16 på lätt sluttande kalkberg, 17 fertila + 15 sterila. Högsta trädet mätte 4,4 m, med en omkrets på 17 cm i brösthöjd.

Alskog, söder om Visne ängar (Anningåkre 1:12), 1670.508-6363.178

Jörgen Petersson (muntl medd) meddelade en fertil fagerrönn invid en hage för vildsvin, 0,8 km söder om Visne ängar. Jag fann den 2000-08-20, en solitär på hällmark, 3,5 m hög, fertilt.

Alskog, söder om Fjälmyr (Bofride 1:18), 1670.060-6365.140

Jörgen Petersson (muntl medd) rapporterade en liten steril buske i den gröna mittsträngen på en liten skogsbilväg. Jag fann 2000-08-22 busken, 0,55 m hög, ca 115 m in på en liten väg, som inte är utsatt på topografiska kartan, men väl på en orienteringskarta (Svenska Orienteringsförbundet 1980). Jörgen hade angivit positionen enligt sin GPS-mätare, vilket stämde på metern när, när jag pejlade in positionen på min mätare.

Ardre, Ekese (Ekese 1:12, 1:18)

Jörgen Petersson (muntl medd) rapporterade att han någon gång före 1995 upptäckte fagerrönnar invid hållmarkssprickorna, som sedan gammalt hyser en förekomst av hjortunga, *Asplenium scolopendrium* (Johansson 1897) vid Ekese, Ardre. (Även Erik Ljungstrand hade observerat fagerrönn här och rapporterat fyndet till Gotlands Botaniska förening.) Under sju timmars inventering 2000-07-25 och 08-14 påträffade jag 66 fertila + 45 sterila fagerrönnar, dels på den nakna kalkhällmarken med de stora sprickorna och dels i omgivningen i olika riktningar därifrån. Detta var det näst högsta antal fertila träd på en och samma plats på Gotland. Området var glest beväxt med enbuskar och tall.

En grupp avvikande gamla och grova fagerrönnar påträffades vid 1672.323-6363.513. Största omkrets i brösthöjd var 70 cm och högsta höjd 6,5 m. Markomkretsen på trädgruppen var 164 cm, det högsta efter 190 cm på gruppen norr om Butleks, Fårö. Det största markmättet vid Juvesvät var 78 cm. Kärllväxter antecknades vid detta evenuella "moderträd" för den framgångsrika Gardapopulationen, bla murruta, *Asplenium ruta-muraria*, svartbräken, *Asplenium trichomanes*, vit fetknopp, *Sedum album*. obestämt oxbär, *Cotoneaster* sp., stinknäva, *Geranium robertianum*, mjölon, *Arctostaphylos uva-ursi*, tulkört, *Vincetoxicum hirundinaria*, gulmåra, *Galium verum*, backtimjan, *Thymus serpyllum*, liten blåklocka, *Campanula rotundifolia*, getrams, *Polygonatum odoratum*, alvargräslök, *Allium schoenoprasum* var. *alvarense* och grusslok, *Melica ciliata*, utöver tall, gran, en och rönn.

Denna förekomst ligger 5 km ostnordost om Juvesvät i Garda.

Bilaga 4. Fagerrönnar i Hellvi, Lummelunda, Visby, Hejdeby och Eksta

Koordinater enligt Rikets nät.

Hellvi, Kyllaj, 1667.165-6407.591

2000-07-28 besökte jag tillsammans med Niklas Johansson, Upplands Väsby hamnen vid Kyllaj. Där hade han under en GBF-exkursion 1997-07-20 sett 1 ex vid ruinen efter en kalklada. Detta exemplar var nu bortstädat. Vi fann några sterila i en 2 m hög samling, troligen rotskott efter avverkning.

Lummelunda, Burge, 1656.801-6411.237

Jag påträffade 2000-06-05 i en brant sluttning söder om Burge en smal steril buske 2 m hög.

Visby, Galgberget, 1650.113-6395.061

2000-08-03 hittade jag efter tips av Torgny Rosvall (muntl medd) en grupp fagerrönnar på Galgberget. Det var 20 levande stammar, max 21 cm i omkrets i brösthöjd. Dessutom fanns inuti gruppen en avsågad stubbe, 0,9 m hög och med en omkrets av 42 cm. Trädgruppens höjd var 4,8 m och det var ganska rikligt med frukt. Uddsmåbladen var rombiska, droppformade och treflikiga. Rosvall hade upptäckt denna grupp för omkring 20 år sedan.

Hejdeby, Hejdebyhällar, 1653.718-6392.797

1979 fann Torgny Rosvall en buske som sedan blommade 1980 (Fåhræus 1980) samt ytterligare två individer (Rosvall 1979).

2000-07-15 identifierade jag en grupp ca 600 m söderut från väg 147 ner på Hejdebyhällar. Det var fem något grövre stammar 15-21 cm i omkrets i brösthöjd. Gruppen mätte 4,0 m i höjd och var fertil. Dessutom fanns två telnigar samt tre spröda rotskott. 2000-08-01 påträffade jag ytterligare en fertil fagerrönn efter tips av Torgny Rosvall några hundra meter söder om den större gruppen, också på kalkhällmark, ca 50 m norr om en välkänd växtplats för den rödlistade luddvedeln *Oxytropis pilosa*.

Busken var 2 m hög, med 7-8 stammar, den grövsta 12 cm i omkrets i brösthöjd. En tredje förekomst fanns väster om körvägen, en buske 1,8 m hög och steril.

Eksta, Stora Karlsö, 1630.605-6353.240

Torgny Rosvall (muntl medd) berättade att han iakttog ett träd som han misstänkte vara fagerrönn vid Norderhamn på Stora Karlsö för ett tjugotal år sedan. Jag besökte ön 2000-08-10 och kunde då konstatera att det verkligen rörde sig om fagerrönn. Den växte invid Hässelby läde bland höga träd av ask, *Fraxinus excelsior*, finnoxel och rönn. Den var 5,3 m hög och hade en kraftig stam, 62 cm i omkrets i brösthöjd. Av uddsmåblad fanns rombiska, droppformade och treflikiga, och bladen i övrigt hade arttypiska 4-5 fria småblad. Den hade rätt rikligt med frukt. Jag fann inga telningar i den tropiskt yppiga växtligheten längs Norderbergets branta klippkant. Ingmansson (1995) beskrev ett träd mitt emellan rönn och oxel, uppenbarligen denna fagerrönn. Stora Karlsös träd- och buskinventerare (Broqvist & Magntorn 1989) har inte särskilt kommenterat fagerrönnen i sin inventering.

Exkursionsrapporter från 2001

Höstexkursion i Solsänget och Backänget 23 september 2001

Exkursionen som samlat ett tjugotal deltagare hölls i vackert höstväder i Solsänget i Sproge och det angränsande Backänget i Levide. Dessa marker ligger i gammal kulturbygd med kämpgravar och stensträngar från yngre järnåldern. I Solsänget växer stora ekar, hasselbuskar, lundalm, björk och oxel samt enstaka tallar och granar. Det hävdas på traditionellt sätt. Backänget har större inslag av barrträd och är betat av nötkreatur. I så varierad miljö trivs många svamparter. Den myckna nederbörden som fallit under augusti och september gjorde 2001 till ett rekordår för svamp, vilket framgår av den stora mängden arter i nedanstående lista.

Exkursionsdeltagarna gick en insamlingsrunda och sedan samlades vi vid trädgårdsbordet för gemensam genomgång med Kerstin Gahne och Åke Edvinsson som medhjälpare. Då framvisades också svamp som deltagarna själva medfört.

Här följer nu kommentarer till de intressantaste fynden.

Säsongen för soppar var på upphällningen men det fanns ringlös smörsopp, en nybeskriven art som ser ut som ett mellanting mellan smörsopp och grynsock, dessutom en sopp med brunröd hattyta som antagligen var en rödsopp. Den sändes senare till Uppsala för bestämning men mer material behövs för säker identifikation.

Ett annat fynd var kruskantarell, sällan sedd på Gotland, som växte i stora bleka klungor under en hassel. Bland spindlingarna kan nämnas saffranspindling och mjölspindling, sårbara (VU) enligt den nya rödlistan samt olivbrun spindling, bananspindling och jättespindling som hör till kategorin missgynnad (NT). Ytterligare NT-arter var den vackert blåskimrande tvåfärgsnoppingen och kremlevaxskivlingen som var vackert mörkröd samt den illaluktande stinkbroskningen. På infartsvägens mittremsa fanns vinriska, en god matsvamp som också kallas mörk blodriska. Likaså fann vi under tall grönfläckig vinriska, som har starkt bitter smak. Båda dessa blodriskarter växer i Sverige endast på Gotland. En musseron med svarta fjäll på hatten bestämdes till *Tricholoma atosquamosum*. Denna hör dock till en ofullständigt utredd artgrupp.

Till sist intog vi vår medhavda fika vid gemensamt långbord. Som ledare fungerade

Elsa Bohus Jensen

Svamparter funna vid föreningens exkursion den 23 september 2001. Nomenklaturen är i enlighet med Hallingbäck, T. & Aronsson, G. (red.) 1998: Ekologisk katalog över storsvampar och myxomyceter. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. Second revised and extended printing.

Den nya rödlistan : Gärdenfors, U. (ed.) 2000: Rödlistade arter i Sverige 2000. – The revised 2000 Red List of Swedish Species. ArtDatabanken , SLU, Uppsala.

Kategorier: RE Försvunnen, CR Akut hotad, EN Starkt hotad, VU Sårbar, NT Missgynnad, DD Kunskapsbrist, NE Ej bedömd

Agaricus campestris, ängschampinjon
Agaricus langei, stor blodchampinjon
Agaricus sylvaticus, skogschampinjon
Amanita muscaria, röd flugsvamp
Amanita pantherina, panterflugsvamp
Amanita vaginata, grå kamskivling
Bisporella citrina, citronskål
Boletus chrysenteron, rutsopp
Boletus rubellus (?), rödsopp
Calvatia excipuliformis, långfotad röksvamp
Cantharellus cibarius, kantarell
Cantharellus lutescens, rödgul trumpetssvamp
Chroogomphus rutilus, rabarbersvamp
Clavaria falcata, opalfingersvamp
Clavariadelphus pistillaris, stor klubbssvamp
Clavulinopsis corniculata, ängsfingersvamp
Clitocybe geotropa, häggtrattskeivling
Clitocybe gibba, sommartrattskeivling
Clitopilus prunulus, mjölkskeivling
Coprinus angulatus, liten brandbläcksvamp
Coprinus comatus, fjällig bläcksvamp
Coprinus micaceus, glitterbläcksvamp
Cortinarius alcalinophilus, saffranspindling VU
Cortinarius anomalus, björkspindling
Cortinarius calochrous v. *caroli*, fagerspindling
Cortinarius cotoneus, olivbrun spindling, NT
Cortinarius decoloratus, stor björkspindling
Cortinarius elegantior, kungsspindling
Cortinarius flavovirens, mjölspindling VU
Cortinarius glaucopus, strimspindling
Cortinarius hinnuleus, glesskivig spindling
Cortinarius infractus, bitterspindling
Cortinarius nanceiensis, bananspindling, NT
Cortinarius nemorensis, lundspindling
Cortinarius olidus, kornspindling
Cortinarius praestans, jättespindling, NT
Cortinarius salor, blå slemspindling
Cortinarius saturninus, sälspindling
Cortinarius talus, halmspindling
Cortinarius torvus, strumpspindling
Cortinarius triumphans, mångkransad spindling
Cortinarius trivialis, trappspindling
Cortinarius venetus, olivspindling

Crepidotus mollis, mjukmussling
Daedalea quercina, korkmussling
Entoloma lividocyanulum, ögonnopping
Entoloma nidorosum, stinkrödling
Entoloma rhodopolium, tvålrödling
Entoloma tjallingiorum, tvåfärgsnopping, NT
Ganoderma applanatum, platticka
Hebeloma crustuliniforme, tårfränskeivling
Hebeloma sinapizans, senapsfränskeivling
Helvella crispa, vit hattmurkla
Helvella stevensii, liten hattmurkla
Hydnum rufescens, rödgul taggsvamp
Hygrocybe ceracea, spröd vaxskeivling
Hygrocybe conica, toppvaxskeivling
Hygrocybe hedrychii, björkvaxskeivling
Hygrophorus quercetorum, ekvaxskeivling
Hygrophorus persoonii, vitbrun vaxskeivling
Hygrophorus russula, kremlevaxskeivling
Hypholoma fasciculare, svavelgul slöjskeivling
Inocybe cincinnata, violtråding
Inocybe geophylla, sidentråding
Inocybe geophylla v. *lilacina*, lila sidentråding
Laccaria amethystina, ametistskeivling
Laccaria laccata, laxskeivling
Lactarius azonites, blek rökriska
Lactarius deliciosus, tallblodriska
Lactarius deterrimus, granblodriska
Lactarius quietus, ekriska
Lactarius pubescens, blek skäggriska
Lactarius pyrogalus, hasselriska
Lactarius sanguifluus, vinriska
Lactarius scrobiculatus, svavelriska
Lactarius semisanguifluus, grönfläckig vinriska
Lactarius uvidus, lilariska
Lactarius zonarius, zonriska
Leccinum scabrum, björksopp
Leotia lubrica, slemmurkling
Lepiota aspera, spärrfjällskeivling
Lepiota cristata, sylrig fjällskeivling
Leucopaxillus gentianeus, bittermusseron
Lycoperdon perlatum, vårtig röksvamp
Lycoperdon pyriforme, gyttad röksvamp
Lyophyllum decastes, mörk tuvskeivling

Marasmius bulliardii, liten hjulbrosking
Micromphale foetidum, stinkbrosking, NT
Mycena galericulata, rynkhätta
Mycena polygramma, silverhätta
Mycena zephirus, fläckhätta
Oligoporus subcaesius, blek blåticka
Otidea bufonia, mörkbrunt haröra
Paxillus atrotomentosus, sammetsfotad
 pluggskivling
Paxillus involutus, pluggskivling
Psathyrella candolleana, vitspröding
Pseudocraterellus undulatus, kruskantarell
Russula acrifolia, skarp svedkremla
Russula aurea, guldkremla
Russula delica, trattkremla
Russula luteotacta, gulnande blodkremla
Russula persicina, persikekremla
Russula queletii, krusbärskremla
Russula sanguinea, blodkremla

Russula violacea, violkremla
Scleroderma areolatum, rutig rottryffel
Stereum hirsutum, raggsinn
Suillus collinitus, ringlös smörsopp
Tricholoma album, rättikmusseron
Tricholoma atosquamosum, svartfjällig
 musseron, NT
Tricholoma bufonium, mörk svavelmusseron
Tricholoma fulvum, fläckmusseron
Tricholoma imbricatum, fjällmusseron
Tricholoma lascivum, ekmusseron
Tricholoma sculpturatum, gulnande musseron
Tricholoma sulphureum, svavelmusseron
Tricholoma terreum, jordmusseron
Tricholoma vaccinum, skäggmusseron
Tricholomopsis rutilans, prickmusseron
Xylaria hypoxylon, stubbhorn

Summa 122 arter.

Öppet hus sommaren 2004

Vi har som tidigare Öppet hus-träffar i år, med början måndag 24 maj. Alla som har frågor, behöver bestämningshjälp eller bara vill träffa likasinnade är välkomna!

Vi har öppet varannan måndag från kl. 18.30 (jämför veckor) fram till och med 16 augusti, dvs. 24 maj, 7 juni, 21 juni, 5 juli, 19 juli, 2 augusti och 16 augusti.

Adress: Södra Murgatan 45, Visby

Vägbeskrivning: Parkering finns vid Östercentrum och Murgrönan. Gå in på Hansabios gård (ingång från S. Murgatan), genom grind i lågt plank till vänster och sedan dörren i huset på höger sida (samma hus som biografen). Vi disponerar en stor lokal i bottenplanet och ett mindre rum en trappa upp i IOGT/NTO:s lokaler.

